

ГЕНДЕР У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ІЗ ЗАГАЛЬНИМИ ІМЕНАМИ

GENDER IN PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE GENERAL NAMES

Пруднікова А.О.,

orcid.org/0000-0002-9249-1753

*викладач кафедри методики та практики викладання іноземної мови
факультету іноземних мов
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

Стаття присвячена гендеру у фразеологізмах із загальними іменами. Гендерна проблематика останнім часом глибоко вкорінилася у специфіку англійської лінгвокультурної спільноти. У фразеологізмах ми знаходимо відображення історії народу, а також своєрідність його культури і побуту. Фразеологія найкраще репрезентує національну специфіку мови, є носієм елементів, що досить різноманітно і повно характеризують етнічну картину світу. Фразеологічний склад є яскравим і особливим носієм національно-культурних особливостей мовної системи, оскільки, фразеологія виступає тією сферою мовної діяльності, де чітко простежується вплив мови на формування менталітету нації. Окремими елементами, що визначають національну своєрідність фразеології, є загальні імена. У статті докладно розглянуто терміни «гендер» та «фразеологізм». Наведено біологічні, психологічні і соціокультурні чинники конструювання гендеру, а також досліджено гендерні аспекти у фразеологізмах. Результати дослідження показали, що фразеологічні одиниці із загальними іменами не відбивають суто жіночу або чоловічу картину світу, а розкривають універсальні, специфічні характеристики агента та його діяльності, базуючись на загальнолюдських орієнтирах.

Ключові слова: гендер, загальні імена, фразеологізм, фразеологічні одиниці.

Статья посвящена гендеру во фразеологизмах с общими именами. Гендерная проблематика в последнее время глубоко вкоренилась в специфику английского лингвокультурологического сообщества. В фразеологизмах мы находим отображение истории народа, а также особенность его культуры и быта. Фразеология лучше всего представляет национальную специфику языка, является носителем элементов, что достаточно разнообразно и полно характеризуют этническую картину мира. Фразеологический состав является ярким и особенным носителем национально-культурных особенностей языковой системы, поскольку фразеология выступает в качестве той сферы языковой деятельности, где четко прослеживается влияние языка на формирование менталитета нации. Отдельными элементами, которые определяют национальное своеобразие фразеологии, являются общие имена. В статье подробно рассмотрены термины «гендер» и «фразеологизм». Приведены биологические, психологические и социокультурные факторы конструирования гендера, а также исследованы гендерные аспекты в фразеологизмах. Результаты исследования показали, что фразеологические единицы с общими именами не отражают сугубо женскую или мужскую картину мира, а раскрывают универсальные, специфические характеристики агента и его деятельности, базируясь на общечеловеческих ориентирах.

Ключевые слова: гендер, общие имена, фразеологизм, фразеологические единицы.

The article is devoted to gender in phraseological units with the general names. Gender agenda was deeply rooted in the specific of the English lingvocultural association last time. In phraseological units we find the reflection of people's history, and also peculiarity of its culture and a way of life. Phraseology presents the national specific of a language best of all, is the transmitter of elements, that variously enough and fully characterize the ethnic picture of the world. Phraseological composition is a bright and original transmitter of national-cultural features of the linguistic system, as, phraseology comes forward as that sphere of linguistic activity, where influence of language is clearly traced on forming of mentality of nation mentality. Separate elements which determine national originality of phraseology are the general names. The terms "gender" and "phraseological unit" are examined in the article in detail. Biological, psychological and sociocultural factors of constructing of gender are brought, and also gender aspects in phraseological units are investigated. The results of the research have shown that phraseological units with the general names do not reflect strictly the female or masculine picture of the world, but expose universal, specific descriptions of the agent and their activity, being based on human guideline.

Key words: gender, general names, phraseological unit, phraseological units.

Постановка проблеми. Фразеологія є об'єктом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених, адже це – та наука, яка буде існувати, доки існуватиме мова [4; 7; 8; 13].

Актуальність дослідження полягає у тому, що фразеологічний фонд є відкритою системою, оскільки він постійно поповнюється завдяки відомим афоризмам літераторів, митців, науковців. Тому хоча й ця тема багато досліджувана

[9; 11], але є ще низка спірних питань, які потрібно детально розглянути та дослідити.

Постановка завдання. Мета роботи полягає у реалізації гендеру у фразеологізмах із загальними іменами.

Об'єктом дослідження є фразеологізми із загальними іменами, а **предметом** роботи стали фразеологічні одиниці англійської мови, а також їх структура, особливості і основні ознаки.

Матеріалом дослідження слугували роботи британських та українських авторів, присвячені фразеологізмам із загальними іменами [8; 9; 13].

Новизна дослідження полягає в аналізі гендеру у фразеологізмах із загальними іменами.

Виклад основного матеріалу. Термін «гендер» походить від латинського «*gender*» – «походження», «рід» [15; 16]. Уперше його використав американський психоаналітик Роберт Столлер у 1968 році у своїй книзі «Стать і гендер: про розвиток чоловічості та жіночості» [3]. Гендер – це поняття, яке означає статеві соціальні очікування представників різних статей один від одного. Гендер, на відміну від поняття статі, стосується не фізіологічних відмінностей між чоловіком і жінкою, а соціально сформованих рис, які притаманні чоловікам чи жінкам [6].

Гендерні дослідження – дослідження соціальних і соціопсихологічних особливостей чоловіків і жінок у цій культурі; з'явилися з подачі фемінізму [10].

У середині 70-х років у західних університетах виникають центри «жіночих» досліджень, під час яких і почали використовувати термін «гендер» [3].

Є декілька напрямів сучасного фемінізму. Серед основних виділяють такі:

- ліберальний фемінізм, головна мета якого полягає в забезпеченні жінок однаковими з чоловіками умовами та можливостями особистісного росту у сфері освіти та громадянських прав. Цей напрям фемінізму має реформаторський характер і спрямований на пошук нових шляхів поліпшення становища жінок у межах чинних соціально-економічних структур;

- гуманістичний фемінізм передбачає, що жінки повинні мати ті ж соціальні можливості, що й чоловіки. Глибоке переконання представників цього напрямку таке, що жінки, виявивши достатню активність, цілком спроможні посісти гідні їх місця в суспільній ієрархії. Тому цей феміністичний напрям вимагає «однакових прав для всіх дорослих людей», їх девіз можна сформулювати так: «дайте нам відчуття себе громадянами й забути, що ми – жінки»;

- жіночоцентричний фемінізм, речники якого вважають, що всі страждання жінок є результатом заперечення та придушення унікальних жіночих цінностей авторитарною маскулінною культурою. На їхню думку, «жіноче тіло й діяльність є резервуаром суттєвих цінностей для суспільства та політики». Тому необхідно використовувати вищу жіночу мораль (альтруїстичну за своєю суттю на протигагу егоїстичній чоловічій) як основу політичного життя та громадянства;

- деконструкційний фемінізм, представники якого вважають, що в основу фемінізму треба ставити не природу «жінки». Вони за загальний плюралізм у політиці та суспільстві, а не тільки за гендерний, бо всі індивіди мають свої особисті інтереси та потреби, і тому вони не можуть задовольнитися однією моделлю;

- марксистський фемінізм, основу якого становлять уявлення про абсолютно рівні права чоловіків і жінок, без урахування їхніх статевих особливостей. Також прихильники цього напрямку вважають, що між жінками та робітничим класом є чимало спільного, і, перш за все, це те, що і тих, і тих довго використовували як дешеву робочу силу;

- радикальний фемінізм наполягає на тому, що причина пригнічення жінки лежить у тотальному пануванні над нею чоловіка, причому не тільки в суспільних відносинах, але й у приватному житті (сім'я, кохання, шлюб, домогосподарство). І вже прийшла пора вирватися з-під цього гніту, бо насправді чоловіки ні на що не здатні (окрім участі в репродуктивному процесі). Спостерігається вкрай негативне ставлення до всього чоловічого. Звідси випливає й назва напрямку – «радикальний фемінізм» – повний і радикальний перегляд усієї наявної системи аж до повного руйнування патріархальної системи;

- психоаналітичний фемінізм намагається з'ясувати причини підпорядкованого становища жінки в суспільстві та в родині за допомогою психоаналізу;

- «чорний фемінізм», прихильники якого критикують «білий фемінізм», по-перше, за те, що останній занадто етноцентричний, бо все пояснює з погляду своєї нації і культури, а по-друге, за те, що він вирішує за «чорних», що їм думати і робити. Відповідно, негритянські феміністки вважають, що їх дискримінують відразу за двома напрямками: за расою та за статтю [12; 14].

Отже, гендер – це сукупність соціальних і культурних норм, які суспільство приписує виконувати людям залежно від їх біологічної статі; це поняття, яке означає статеві соціальні очікування представників різних статей одне від одного. Гендер, на відміну від поняття статі, стосується не фізіологічних відмінностей між чоловіком і жінкою, а соціально сформованих рис, які притаманні чоловікам чи жінкам [6].

Сутність сучасних уявлень про співвідношення біологічного, психологічного та соціального в існуванні жінки та чоловіка, їх генеза, співвідношення і взаємозумовленості є одними з найбільш обговорюваних питань сучасних гендерних теорій [1; 6].

На переконання прибічників біологічного детермінізму, саме розділеність людства за статтю стає фундаментальною основою всього буття культури, оскільки власне живе, біологічне існує лише у формі чоловічого і жіночого, тому сама людяність виступає завжди в одній із двох своїх іпостасей. Стать у людині – це не щось другорядне, що начебто йде за поняттям людини. Стать – це і є сама людина, це перше, що конститує людину. Анатомія і фізіологія, на яких аналітичний погляд частіше зупиняється як на первинному пункті біологічного, є лише наслідком статі. Анатомія і фізіологія змінюються під впливом віку і середовища; стать не змінюється за жодних обставин [3].

Тож основна ідея цього напрямку – це так звана ідея статі. Згідно з нею, по-перше, стать становить основу і структуру біологічного, по-друге, стать є динамічним потоком, що забезпечує людину вітальною силою біологічного характеру, якому вона надає первинного значення як конституюючому змісту протягом усього періоду своєї життєдіяльності.

Важлива та впливова психологічна інтерпретація статевої диференціації виводить на гендерну ідентичність, риси та характеристики, інші невіддільні від конструювання гендеру поняття.

Її актуалізація сьогодні є тісно пов'язаною зі зміною усталених форм соціалізації, рольових очікувань та установок. Варто зазначити, що гендерні дослідження у психології розвивалися не так інтенсивно, як в інших гуманітарних галузях. Пошук статевої відмінностей, який здійснювався в рамках диференціальної психології, традиційно спирався переважно на досвід чоловіків і досліджувався чоловіками, породжуючи подвійний зсув і нормування, спираючись на маскуліне [14]. Хоча безумовною заслугою, наприклад, психоаналізу Т.В. Бендас стало зняття жорсткої межі між нормою та патологією і акценту на аномальності під час вивчення психологічної динаміки, що особливо було характерне для опису жіночої психіки. Однак психоаналіз, як і більшість інших психологічних теорій, під час пояснення виявлених відмінностей апелював передовсім до біології – не найнадійнішого підґрунтя в поясненні реального побутування статей [3]. Інтерпретація цієї ситуації психогенетиком В.Г. Гаком вкладає у парадоксальну тезу: «Усі вони [статеві, расові і т.п. відмінності] – навіть суто біологічні – мають історичне походження та всі оголошуються біологічними – навіть суто історичні...» [5, с. 162].

Аналіз численних експериментів із диференціальної психології, спрямованих на пошук ста-

тевих відмінностей, демонструє, що однозначно доведених фактичних відмінностей між різностатевими групами не так уже й багато.

Отже, спиратись на ці дані та ті чи інші психологічні результати треба дуже обережно, пам'ятаючи про математичну, а не сутнісну природу отриманих показників і неможливість забезпечити в експерименті рівність соціалізаційних чинників. Часто навіть коректно отримані відмінності між жінками і чоловіками виявляються не настільки значущими, не перевищуючи п'ять відсотків від максимально можливих величин. Крім того, протягом останніх десятиріч фіксовані відмінності стають усе менш виразними, оскільки зменшується гендерна сегрегація процесів соціалізації індивідів.

Увага до соціокультурного складника гендеру була зумовлена як недостатністю теоретичних інтерпретацій феномена статі, так і власне розвитком соціологічних теорій.

Серед соціологічних теорій найбільшу увагу соціальним чинникам статі приділяє соціологія теорія. Виникнувши у соціології в середині минулого століття, ця теорія прагне пояснити соціальні ефекти розділення людей за статтю (розподіл праці, нерівність у доступі до суспільних ресурсів, відмінності у стратегіях поведінки, способах мотивації та оцінок) через аналіз особливостей ролей, які виконують чоловіки та жінки у суспільстві. Основним предметом її вивчення стали «статеві (а віднедавна «гендерні») ролі» у їх статичному та динамічному аспектах [2].

Загалом сучасне уявлення про гендер включає в себе дослідження того, як жінки і як чоловіки розуміють власні гендер і сексуальність. Ігнорування одного зі складових чи типів гендеру породжує неповноту розуміння всіх інших. Гендер має відносну природу і в його конструюванні центральним є процес диференціації, який багато в чому підтримується і провокується системами домінування та соціальної нерівності кожного суспільства.

Лінгвісти в контексті дослідження чоловічої і жіночої мовної поведінки концентрують увагу на психологічних і соціальних аспектах варіантів мови, залишаючи за рамками дослідницького фокусу культурний складник поняття «гендер» [3]. Утім, в лінгвокультурології одним із завдань є вивчення культурних установок і мовних засобів прояву менталітету народу. Залучення в подібних дослідженнях гендерного знання, на нашу думку, дасть змогу збагатити лінгвокультурологічну проблематику. Фразеологізми надають великі можливості для дослідження гендеру, привносячи інші

аспекти, що раніше не акцентувалися у вивченні фонду фразеологізму.

Фразеологічні одиниці англійської мови гендерно марковані й відображають принципи мовної спільноти загалом. Гендерна маркованість – явище виключно лексико-семантичне, тобто як маркери гендеру можуть насамперед виступати лексеми, що позначають особу чоловічої або жіночої статі, або смислові компоненти в семантиці фразеологічних одиниць [4].

Презентація гендерного фактора англійських фразеологічних одиниць досить специфічна, оскільки не може бути заснована на чітких родових відмінностях у зв'язку з відсутністю в англійській мові граматичної категорії роду. Говорячи про жінок, англійські фразеологізми та прислів'я в багатьох випадках мають негативне забарвлення та принижують роль жінки. Очевидною є орієнтованість мови на дефініції й оцінки, узяті з поглядів чоловіків на світ, котрі позитивно оцінюють жіночі якості, необхідні, приємні або корисні для чоловіків – хазяйновитість, привабливість, невтручання в суто «чоловічі» справи. Феміністський рух спричинив кількісні та якісні зміни у словниковому складі сучасної англійської мови. Протиборство двох тенденцій сприяє збагаченню словникового складу сучасної англійської мови, зокрема семантичного поля «жіноцтво», а також інших класів та угруповань лексики [6].

Отже, традиційні способи сприйняття перебудувати складно, але перший крок у цій справі вже зроблено. Все ж таки демократичні процеси, що відбуваються в суспільстві, дотепер не здійснили помітного впливу на мову: традиційні стереотипи виявляються сильнішими чинниками соціальної рівноправності між чоловіком і жінкою. Відповідно, можна говорити про консервативність мови, оскільки вона зберігає і підтримує сформовані у свідомості забобони та традиції.

Розглядаючи фразеологізми із загальними іменами, можна виділити такі фразеологічні одиниці, як антропометричні та фразеологізми з термінами спорідненості.

У групі фразеологічних одиниць з антропометричними лексемами головним концептом є соціальна роль чоловіків і жінок.

У групі з чоловічими антропометричними лексемами знаходимо такі субконцепти, як: концепт «чоловік»: *a man's man* – справжній чоловік; товариш: *old boy* – старий друзяка; зовнішність, поведінка: *lady killer* – «серцеїд»; чоловіча діяльність: *blue boys* – поліцейські, моряки; соціальний успіх: *a self-made man* – чоловік, який зробив сам себе; голова: *big boy* – «шишка» [11].

У групу з жіночими антропометричними лексемами входять такі субконцепти: жіноча мораль: *a fallen woman* – жінка, що веде аморальний спосіб життя; концепт «жінка»: *a man-eater* – серцеїдка; рід діяльності: *a call girl* – дівчина за викликом; (майбутній) шлюб: *Miss Right* – майбутня дружина; розумові здібності: *woman's reason* – жіноча логіка [11].

Серед фразеологічних одиниць із термінами родинних зв'язків можна виділити такі субконцепти (для референтів-чоловіків): родинний статус: *a hen-pecked husband* – «підкаблучник»; головна роль у родині: *city fathers* – «батьки міста»; початок роду: *founding father* – засновник; родовий зв'язок: *son of a bitch* – сучий син, мерзотник; захисник: *a father figure* – постать батька [11].

У групі фразеологічних одиниць із жіночими термінами родинних зв'язків виділяємо такі субконцепти: залежність дитини від матері: *to be tied to one's mother's apron strings* – матусин синок; слабкість: *a weak sister* – слабак, «баба»; якості, які характеризують жінку: *a fish-wife* – «базарна баба»; концепт «жінка»: *a hot mamma* – «сексбомба» [11].

Висновки. Отже, фразеологічні одиниці із загальними іменами не виявляють виключно жіночу або чоловічу картину світу, вони розкривають особливі характеристики агента та його діяльності, базуючись на загальнолюдських орієнтирах.

Сутність сучасних уявлень про співвідношення біологічного, психологічного та соціального в існуванні жінки та чоловіка, їх генеза, співвідношення і взаємозумовленості є одними з найбільш обговорюваних питань сучасних гендерних теорій.

Сучасне уявлення про гендер включає в себе дослідження того, як жінки і як чоловіки розуміють власні гендер і сексуальність. Ігнорування одного зі складових чи типів гендеру породжує неповноту розуміння всіх інших. Гендер має відносну природу і в його конструюванні центральним є процес диференціації, який багато в чому підтримується і провокується системами домінування та соціальної нерівності кожного суспільства.

Останніми десятиріччями жодна галузь лінгвістичної науки не привертала до себе такої уваги мовознавців, як фразеологія.

Фразеологізми – це окремі, самостійні одиниці мови, здатні, як і інші мовні одиниці, виразити свою семантику, вступити з іншими одиницями мови в смислові та граматичні зв'язки, а це значить, що вони можуть мати граматичну категорію,

здійснювати в реченні доречну синтаксичну функцію.

Аналіз фразеологізмів із загальними іменами дав змогу виділити такі фразеологічні одиниці, як антропометричні та фразеологізми з термінами спорідненості. Фразеологічні одиниці із загальними іменами не відбивають суто жіночу або

чоловічу картину світу, вони розкривають універсальні, специфічні характеристики агента та його діяльності, базуючись на загальнолюдських орієнтирах.

Перспективою подальшого дослідження послужить аналіз фразеологізмів із власними іменами (на матеріалі англійської мови).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. Москва : Прогресс, 1986. 342 с.
2. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2003. 458 с.
3. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. Москва : Высшая школа, 2000. 381 с.
4. Givon T. Functionalism and grammar. Amsterdam, Phil.: John Benjamins, 1995. 486 p.
5. Логан П. Фразеология английского языка. Москва : Учпедгиз, 1959. 195 с.
6. Южченко В. Народження і життя фразеологізму. Київ : Рад. школа, 1988. 144 с.
7. STCD = Chamber's Twentieth Century Dictionary. Edinburgh : W. & R. Chambers, 1964. 1396 p.
8. WEUDEL = Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. New York : Gramercy Books, 1996. 1694 p.
9. Бендас Т.В. Гендерная психология : учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 431 с.
10. Кирилина А. Гендер: лингвистические аспекты. Москва : РАН, 1999. 180 с.
11. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі : монографія. Харків : Константа, 2004. 292 с.
12. Annen D. Gender and Discourse. New York : Morrow, 1994. 356 p.
13. Poynton C. Language and Gender: Making the Difference. Oxford : Deakin University Press, 1990. 135 p.
14. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 342 с.
15. Гак В.Г. Фразеология, образность и культура. *Советская лексикография* : сборник статей. Москва : Прогресс, 1988. С. 159–169.
16. Белецкий А.А. Лексикология и теория языкознания. Киев : Высш. шк., 1992. 280 с.

УДК 81'38

ФУНКЦІЇ ХЕШТЕГУ ЯК МІКРОТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ TWITTER)

“FUNCTIONS OF HASHTAG AS A MICROTTEXT (BASED ON SOCIAL NETWORK TWITTER)”

Рябова К.О.,

orcid.org/0000-0001-7561-251X

*аспірант кафедри англійської філології та перекладу
Київського університету імені Бориса Грінченка*

У статті розглянуто основні функції хештегу. Надано визначення таким поняттям, як твіт, тег та хештег. Наведено приклади функцій хештегу, проведений їх аналіз. Актуальність дослідження зумовлена активним використанням хештегів у соціальних мережах.

Ключові слова: хештег, твіт, мікротекст, соціальні мережі, тег.

В статье рассмотрены основные функции хэштега. Дано определение таким понятиям, как твит, тег и хэштег. Приведены примеры функций хэштега, проведен их анализ. Актуальность исследования обусловлена активным использованием хэштегов в социальных сетях.

Ключевые слова: хэштег, твит, микротекст, социальные сети, тег.

The article considers the main function of the hashtag. The concept of tweet tag and hashtag are given. We have given an examples hashtag's function and made their analysis. The relevance of the study is due to the popularity of using hashtags in the social networks.

Key words: hashtag, tweet, microtext, social networks, tag.